

13-дәріс

ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АШЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

ӘЛЕМДІК САЯСАТТЫҢ ЖАҒАНДАНУЫ. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ Әлемдік саясаттағы нәсіл тұжырымдамасы

Кітап: Әлемдік саясаттың жаһандануы. Халықаралық қатынасқа кіріспе

Дәріс: Әлемдік саясаттағы нәсіл тұжырымдамасы

Қазір біз әлемдік саясаттағы нәсіл тұжырымдамасы туралы әңгімелесеміз, себебі ол әрдайым халықаралық қатынастардың негізгі міндеттерімен немесе қамымен байланысты болды.

Ұлт пен нәсіл сынды тым екі түрлі ұғымды қатаң ажырата білу қажет. Ұлтта адамдарды тіл, аумақ, экономикалық өмір, психикалық тұлға ортақтығы біріктіреді. Ұлтқа қарағанда, нәсіл - физикалық түр ортақтығына ие, шығу тегі белгілі бір ареалмен байланысты адамдардың жиынтығы.

Нәсіл және мәдениет

ЮНЕСКО-ның 1950 жылғы мәлімдемесін жазған ғалымдар проблемасы адами айырмашылықтарды иерархиялық емес аспектілер арқылы ұсыну тәсілін табу болды. Ол үшін Алан Лентиннің көрсетуі бойынша, нәсілдің орнына «этностық қатыстылық» деген тұжырымды қолдану ұсынылды, сондықтан қазір мәдениет нәсілдік иерархияларды емес, қарапайым этникалық айырмашылықтарды білдіреді және көрсетеді.

«Ақтар» және артықшылықтар

«Ақтардың артықшылықтары» ұғымы осы сараланған режимге және әлеуметтік артықшылықтарға жатады, олар ақ адамдарға олардың терісінің түсінің арқасында және негізінде талассыз құзыреттілік пен адамгершілік нәтижесінде беріледі. Ғалымдардың пікірінше, әсіресе батыстық қоғамдарға қатысты ақ адамдар олардың әлеуметтік артықшылықтарына тек қана жеке күш немесе интеллект арқылы емес, нәсілдік иерархиялар мен қоғамның ерекшеліктерімен қол жеткізетіндерін сирек ескеруі керек. Бұл артықшылықтар терісінің түсі қара кедей адамдармен салыстырғанда тіпті кедей ақ адамдарға да қолданылады.

БҰҰ Дүниежүзілік конференциясы нәсілшілдікке қарсы

Нәсілдік кемсітушіліктің барлық түрлерін жою туралы Халықаралық конвенцияның (1969 ж.) соңынан 1978 және 1983 жылдары нәсілшілдікке қарсы БҰҰ-ның екі ұйымдасқан конференциясы өтті. Ұзақ үзілістен кейін БҰҰ осындай үшінші кеңесті өткізді – бұл 2001 жылғы 31 тамыз бен 8 қыркүйек аралығында Оңтүстік Африкадағы Дурбан қаласында өткен нәсілшілдікке, нәсілдік кемсітушілікке, ксенофобияға және осыған байланысты төзбеушілікке қарсы Дүниежүзілік конференция болды (WCAR). Бұл конференцияда БҰҰ деңгейінде нәсілшілдікпен күресу саласындағы көптеген жаңалықтар ұсынылды.

Екі мәселе ерекше назар аудару керек: сионизмнің нәсілшілдік сипаты туралы мәселе және құлдыққа және құл саудасына қатысты репарация туралы талап. 1975 жылы Таяу Шығыстағы АҚШ-тың ықпалына қарсы тұруға тырысқан КСРО БҰҰ Бас Ассамблеясында 3379 қарардың қабылдануына табысты қол жеткізді. Қарарда Палестина жерін басып алған Израиль қазіргі уақытта Оңтүстік Африкадағы апартеид (нәсілдік сегрегацияның ресми саясаты) сияқты «нәсілшілдік құрылымға» ие екені атап көрсетілді. Сондықтан сионизмді «нәсілшілдік пен нәсілдік кемсітушілік түрі» деп түсіну керек. 1991 жылы КСРО-ның еріксіз құлдырауымен АҚШ осы қарарды жоюды ұйымдастыра алды.

Нәсілшілдікке, нәсілдік кемсітушілікке, ксенофобияға және осыған байланысты төзбеушілікке қарсы Дүниежүзілік конференция (WCAR) айналасындағы саясат нәсіл үшін күрес дипломатиялық және төменгі деңгейде әлемдік саясатта маңызды күш болып қала береді дегенді растайды. Нәсілдік кемсітушіліктің тарихи ықпалы әлі күнге дейін нәсілді маңызды және даулы көмкеру болып табылады. Ақыр соңында, репарация туралы пікірталастар 400 жыл бұрын атлант әлемін қалыптастыру процесінде құрылған нәсілдік тәртіптің қағидағары әлі де әлемдік саясатқа ықпал ететінін және жаһандық әділеттілікке қойылатын талаптарды көрсетеді.

Евгеника - адамға қатысты іріктеу доктринасы, сондай-ақ оның мұрагерлік қасиеттерін жақсарту жолдары.

Сионизм - бұл тарихи отанында - Израильде (Эрец Израиль) еврей халқын біріктіру және жандандыру мақсатындағы қозғалыс, сондай-ақ бұл қозғалыстың идеологиялық тұжырымдамасы.